

Реферат на тему: "Жіноча доля у творах Т. Шевченка"

Тарас Шевченко

РЕФЕРАТ

на тему:

"Жіноча доля у творах Т.Шевченка"

Поряд з величними постатями героїчних борців, народних месників, поряд з історичними діячами визвольного руху у творчості Т.Г. Шевченка проходить прекрасний своєю моральною силою і чистотою образ трудящої жінки-матері, сестри, дівчини, коханої. "Такого полум'яного культу материнства, — писав М.Г. Рильський, — такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки не знайти, мабуть, ні в одного з поетів світу. Нещасний в особистому житті, Шевченко найвищу і найчистішу красу світу бачив у жінці, в матері". А сам, як ми знаємо, ріс без матері: "там матір добрую мою ще молодую у могилу нужда та праця положила..." А пізніше Тарас Шевченко став вільним, але одружитися так і не встиг, так що своїх дітей і дружини у нього не було. Мріяв він поселитися в Україні, одружитися з Ликерією Полусмаковою, але обставини склалися по-іншому.

І все-таки він дуже любив дітей, завжди їм співчував, і улюблений його образ — це мати з дітям. Щаслива мати, вільна, як у тому "сні", що приснився кріпачці:

У нашім раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим...
І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі...

Для Т.Г. Шевченка жіноча недоля була згустком болю, що запікся в його серці. Кріпачка неволя — це доля рідної матері, яку передчасно "у могилу нужда та праця положила", доля сестер Катрі, Ярини, Марії — голубок молодих, у яких "коси в наймах побіліють", це трагічна доля його першої трепетної любові — Оксани Коваленко, доля всіх нещасних жінок, що "німі на панщину ідуть і діточок своїх ведуть". Т.Г. Шевченко гнівно виступав проти жіночого безправ'я. Він ніби зібрав воедино у своєму зболеному серці страждання поневолених жінок усіх епох і схвилювано розповів про них цілому світові.

Один з перших жіночих образів у Шевченка — це Катерина з одноіменної поеми. Її прообразом була його кохана Оксана Коваленко, з якою доля так і не звела Тараса. Перші героїні Т.Г. Шевченка — нещасні, сплюндровані жінки: Катерина, Оксана,

Марина, Ганна. Згадаймо "Причинну", "Тополю", "Лілею" — це все жінки без щастя і долі. Правда, серед них пізніше з'явиться і бунтарка, яка підпалить панський маєток і помститься за свою ганьбу. Але таких було мало. Більшість дівчат Шевченкового часу ставали жертвами поміщицької розпусти, часто накладали на себе руки. Назви його творів: "Відьма", "Сова", "Слепая", "Мар'яна-черниця" — не випадкові: саме наймичками, відьмами, совами, сліпими, черницями були жінки в тодішньому суспільстві. Кожна жінка-жертва для поета рідна: "моя се мати і сестра, моя се відьма, щоб ви знали..."

Шевченкові поеми кличуть до помсти тим, хто топтав жіночу честь, гідність і щастя.

Мені особливо імponує образ Ганни із поеми "Наймичка". Її життя заради сина, повністю принесене в жертву, — це материнський подвиг. Лише перед самою смертю вона розкриває синові правду.

Ще одна із сторінок шевченківських віршів — це удовине горе, коли єдиного сина забирають у солдати.

Великий Кобзар писав і жартівливі поезії (на жаль, їх дуже мало) про веселу життєрадісну українську жінку, наприклад, "Утоптала стежечку".

Шевченкові героїні вміють не тільки терпіти страждання, а й мститися своїм поневолювачам: Оксана, божеволіючи, підпалює палати свого кривдника; Марина вбиває ножем пана, який знівечив її молодість; відьма горить гнівом, ненавистю до розпусника-пана.

Тарас Григорович бачив у жінці передусім духовну красу, обожнював материнство, уславлював вірність і щирість, але не прощає аморальності й жорстокості.

Для Шевченка в його поезії було ніби дві України: Україна як неминуща основа і Україна як історичний момент. Україна — мати і Україна блудна. Україна непорочна і Україна "розбещена". Україна "лицарів" і Україна "рабів", "підніжків" і цю другу, історично спотворену й історично минущу Україну, він і проклинав заради першої — України — матері.

Образ матері — доброї, щедрої на любов і ласку — постає перед нами із творів Тараса Шевченка. Прикладом може служити Ганна, головна героїня поеми "Наймичка".

З особливою задушевністю розкриває поет багатий і прекрасний світ матері-селянки. Ганна, так звали героїню поеми "Наймичка", хоче бачити свого сина щасливим, хоче пізнати радість материнства. І, вдавшись до хитрощів, гірких, як і сама доля Ганни, вона підкидає бездітним людям дитину, а сама йде до них наймичкою. Важкі переживання матері, яка змушена навіть перед сином критися, не виказуючи того, що вона його мати, становлять поетичну основу поеми. Ганна — покритка, але вона залишається жити заради свого сина. Її материнська любов така могутня, що здатна принести життя в жертву задля щастя сина. Життя Ганни — материнський подвиг. Вона відмовляється навіть бути весільною матір'ю у свого сина і лише перед смертю розкриває правду. Яким страшним вироком тим обставинам, що прирекли

матір на пекельні муки, позбавивши її священних природних прав, звучать слова:

— Прости мене. Я караюсь

Весь вік в чужій хаті...

Прости мене, мій синочку!

Я... я твоя мати._

Та й замовкла...

Скільки б не перечитувала ці рядки, стільки ж переживаю ті внутрішні почуття, що проходили через душу і серце Ганни.

Милосердям і любов'ю сповнена поема Т.Г.Шевченка "Наймичка". Його жіночі образи — це прості скривджені селянські дівчата. Проте серед убогості та горя Кобзарева мати — це найвищий і найсвятіший витвір на землі. Поет всім серцем співчуває і захищає у своїх творах жінку-покритку, хоч народна мораль її засуджує. Він страждає разом з ними. Митець усім серцем схиляється перед образом простої неосвіченої селянської жінки — цієї безталанної мадонни українського народу.

Важка доля народу завжди була провідним мотивом творчості Тараса Шевченка. Неодноразово звучав і мотив оспівування образу Матері, який втілював для нього й рідну матір, і Україну. Тож немає нічого дивного, що серед його творів з'явилася поема "Наймичка", де розкриваються водночас обидві ці теми.

Важливість образу матері-страдниці, що усе своє життя віддає заради щастя сина для самого поета підтверджує й те, що він пізніше пише повість з тим самим сюжетом і тією ж назвою.

Сюжетні передумови твору перекликаються з іншою його поемою — "Катерина". В обох йдеться про жінок, що народили синів-безбатченків, але якщо в "Катерині" увага автора зосереджується на соціальних причинах трагедії, то "Наймичка" присвячена висвітленню тих людських якостей, що дозволяють протистояти обставинам. Катерина гине, лишаючи Івася напризволяще, Ганну рятує її материнське покликання. Соціальний аспект відходить ніби на другий план, розглядається як обставини, за яких Ганна вимушена до останньої хвилини життя мовчати про те, що саме вона є матір'ю Марка, підкинутого подружжю заможних селян, і грати роль звичайної наймички.

І в житті, і в літературі нам неодноразово траплялися приклади материнського героїзму. Але вчинок Ганни — незрівнянний.

Заради власних дітей матері здатні здійснити подвиг, віддати своє життя — але де раніше ми чули про жінку, що зреклася своєї дитини, щоб надати їй гідне місце під сонцем?

Справжня материнська любов завжди безкорисна, але усе ж таки зазвичай вона чекає на одне — взаємність. Це природно, коли матір любить дитину, а дитина любить матір. Любов дитини — єдина плата, на яку чекають матері. Але Ганна приносить у жертву навіть можливість взаємності. Доки вона мовчить, жодна людина в світі не назве її сина байстрюком. Мовчання є єдиною запорукою його успіху в житті, і мати це дуже добре розуміє. Більше того, коли Марко, не здогадуючись про те, ким є насправді наймичка, починає ставитися до неї як до рідної людини, вона лякається:

"За що вони мене люблять?

За що поважають?

О боже мій милосердний!

Може, вони знають...

Може, вони догадались...

Ні, не догадались;

Вони добрі..."

Вона нічого не робить, щоб збудити у серці сина зустрічне почуття, але, мабуть, її любов сама собою настільки велика, що повністю сховати її Ганна не може, тому почуття не лишається без відповіді. Марко та Катря, його дружина, ніби мимоволі починають любити Ганну, порівнюючи її подумки саме з матір'ю.

Тричі наймичку у Київ

Катря провозжала,

Так, як матір.

Коли Ганна повертається з поїздки, Катерина умиває їй ноги — до звичайної наймички такої пошани ніхто б не виявив. Марко привозить їй дорогі подарунки.

А наймичці на очіпок

Парчі золотої

І червону добру хустку

З білою габою.

Усе це відбувається невимушено, зовні здається у стосунках між матір'ю та сином досягається своєрідна гармонія, але таємниця не дозволяє усе ж таки Ганні бути цілком щасливою. Помираючи, вона зізнається у тому, що саме вона є справжньою матір'ю Марка. Але хто зна, можливо цього зізнання йому саме й не вистачало — воно викликає у нього справжній шок:

...Зомлів Марко,

Й земля задрижала.

Прокинувся... до матері —

А мати вже спала!

Так, найперше, що він робить — кидається до матері. Якою щасливою була б Ганна, якби встигла побачити його реакцію! Та вже пізно...

Так змальовує Шевченко вищий прояв материнської любові — віддати заради дитини усе, собі не залишити ні краплі.

І хоча про соціальні причини відверто нічого не сказано, трагізм викликаной ними ситуації говорить сам за себе, і мовчазне засудження існуючого устрою, за якого жінка-матір вимушена ховати правду до останнього подиху, виявляється чи не сильнішим, ніж у тих творах, де про нього говориться відкритим текстом.

Перша половина XIX століття. Росія — під чоботом самодержавства, у ярмі кріпаччини стогнуть люди. Кріпака можна продати, поміняти на собаку, до смерті засікти різками за найменшу провину, забрати у солдати. Та найбільш трагічна доля жінки-селянки, особливо — матері-кріпачки. Т. Г. Шевченко бачив це з дитинства.

Там матір добрую мою
Ще молодую у могилу
Нужда та праця положила...
А сестри... Сестри, горе вам,
Мої голубки молодії.
Для кого в світі живете?
Ви в наймах виросли, чужії,
У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, й умрете.
("Якби ви знали, паничі...")

Пережив поет втрату коханої Оксани, яку спіткала доля Катерини. Знав багатьох нещасних жінок. І доля матері-страдниці стає одною з провідних тем його творчості (мабуть, другою після теми боротьби).

Страждає героїня вірша "Сон", яка збирає урожай з панської ниви, а власне дитя покинула без догляду "у холодку під снопом".

Йому боляче бачити, що:
...А онде під тином
Опухла дитина голодная мре,
А мати пшеницю на панщині жне...
("Сон")
Мати Лілеї "... все журилась... і плакала"
...та нашого злого пана
кляла-проклинала. Та й умерла".
("Лілея")

Мати Марини днями і ночами просиджує перед вікнами поміщицького будинку, не в змозі визволити доньку з пазурів ласого пана ("Марина"). Кров'ю обливається серце матері Алкіда ("Неофіти"), коли вона бачить, як дикі звіри розривають на арені Колізею її сина, її дитину.

Трохи м'якшою була доля з Ганною ("Наймичка"), але і їй нелегко жити поряд із сином, не признаючись, що вона його мати.

Причини цього горя трохи різні. Переважно вони соціальні. Від панської необмеженої влади і сваволі страждають героїні однойменних віршів і поеми "Сон", всевладний пан занапастив матір Лілеї, біжить

у поле за донькою, яка збожеволіла, знечещена паном, і гине разом з нею мати Марини.

Часом причини страждань жінки-матері релігійно-соціально-психологічні. Алкід ("Неофіти") приймає нову релігію, яка несе справедливість, — християнство, перших християн переслідують — і він гине. Але релігійна тема звучить тут ширше: мати розуміє, що син бореться за правду і справедливість, тому страждає, але не дорікає йому.

Якого ж порятунку шукають героїні творів Шевченка? Де його шукають? Частіше

всього вони — покірні жертви, що мовчки сраждають і гинуть . Покірно йде мати Івася ("Сон"), "щоб дожать до ланового ще копу", все, на що вона здатна — це мрія-сон про волю. Проклинаючи (але не більш) пана вмирає мати Лілеї. Лише благає пожаліти її дочку мати Марини.

Не протестує і Ганна ("Наймичка"), але вона шукає порятунку в людській доброті, підкинувши дитину заможним літнім селянам. І не помиляється. Адже це прості люди з серцем і душею, що вміють любити і співчувати.

Свідоміший протест матері Алкіда: втративши сина, вона продовжує його справу, несе синове слово — слово правди людям і проклинає тирана.

Отже, показавши страждання безправної, хоч і прекрасної ("нічого кращого немає, як тая мати молодая") жінки-матері, поет ніби кличе: "Давайте ж щось зробимо, щоб не каралася так гірко людина, мати, від якої — все найпрекрасніше на землі! Порвімо кайдани!"